

Serginin teşekkülü

Geçmişten ve günümüzden Kadıköy Fotoğrafları, İstanbul güzide ilçesi Kadıköyün 19. YY ortalarından günümüze kadar olan sosyal, ekonomik ve urbanistik gelişimini belgeliyor. Serginin en önemli öğeleri olan tarihi fotoğraflar ülkemizin şehirçilik, mimari ve sosyal kültüründen bir özetin yurt dışında tanıtılmasına hizmet edeceğinden, İstanbul'un en önemli müzeleri Fotoğraf Arşivinin teşekkülünde minnettar olacağız desteği esirgemediler. Bu Fotoğraf Sergisi Kadıköy Kardeş İlçe Derneğine proje teklifinde bulunup, iki yıla yakın çalışma sonucu 2006 yılında Urbanstrasse Kültür Evinde, 2007 de Berlin Baş Konsolosluğu Urania Kültür Evinde, 2010 yılında ise Berlin'in en güzide ilçesi Charlottenburg Wilmsdorf Belediyesinin İstanbul 2010 etkinlikleri kapsamında talebi ile Belediye Sarayının muhteşem galerisinde başarıyla keş gerçekleşti. 1980 yıllarından sonra aıt Kadıköy Fotoğrafları ise havadan çekimler ve iki ahpşap detay harıç şahsi çalışmaları. Fotoğraf daima bana heyecan veren bir konu idi. Bu merakımın beni bu sonuca yönlendirmesinden mutluyum.

Sergi konsepti

Şehir sergilerinin planlanmasında küratörler genelde klasik bir yöntem olan kronolojik sergi konseptini tercih ederler. Bu suretle tarih sırasıyla sergilenen nesne ve metinler özellikle kronoloji sergi yabancılarını sanki bir zaman tüneline gezinmişçesine o şehrin tarihi gelişmesine aşına olmalarını sağlar. Kadıköy Sergisi de bu konseptte göre planladığımız bir sergi. Alman misafirler de bu konsept ile sergide Kadıköy semtlerini görmüş gibi konuya yaklaştıklarını ve Kadıköyün zaman içindeki değişimini çok iyi hissettiklerini ifade ettiler. Serginin tamamlayıcı unsuru yazılı meinler bu değişimi ve sebeplerini açıklar. Sergi fotoğrafları Kadıköyün altı semtini tanıtmakta: Kadıköy Merkez, Moda, Göztepe, Erenköy, Bostancı.

Kadıköyün coğrafi konumu

Kadıköy, dünyanın en müstesna güzellikteki coğrafyasında kurulmuş bu Sehr-i İstanbul her açıdan çok özel bir semtidir, Asırlardan beri yerleşim bölgesi olarak insanları cezbetmiş ve buraya çekmiştir. Kadıköy, kuzeyinde yamaçları fıstık çamları ile bezemiş Çamlıca Tepesi , İstanbul Boğazının her görüşte nefes kesen güzelliğine insan eli ile ilave edilen Boğaz Köprülerine hakim manzarası ile emsalsiz bir mevkie sahiptir. Kadıköyü güneyden sınırlayan ve İzmit Körfezine kadar uzanan Marmara Denizi dünyanın en müstesna kumsallarına sahip sahilleri ve Prens Adaları olarak da adlandırılan takım adaları ile dünyanın en güzel iç denizlerinden biridir. Maalesef sahillerin kısmen endüstri bölgesi olarak kullanıma açılması, kısmen denizden yer kazanmak amacı ile pudra inceliğinde kumsalların betonlaştırılması tabiatın bizi hediyesi Marmara Denizinin canlıların yaşam alanı olarak da kalitesinden çok şey kaybetmesine neden oldu. Kadıköyün batı sınırını teşkil eden Haydarpaşa, yalnız şehir içi ulaşımının değil, tüm ülkenin yurtiçi ve yurt dışı demiryolu bağlantılarının, deniz ve kara ulaşımının düğüm noktasında bulunuyor. Kadıköy, doğuda sağlık kazandırıcı temiz havası ile ünlü Yakacık semtinden, Kadıköy ile komşu İlçe Máltepe arasındaki tabii sınır Çamaşırcı Deresi ile ayrılmakta. Kadıköyde 41 000 mz alanda 750 000 nüfus yaşarken 2009 da Ataşehir semtinin ilçe olması ile nüfusu 200 000 civarında eksildi.

Antik çağlarda yerleşim bölgesi olarak Kadıköy

1940-50 yıllarında yapılan arkeolojik çalışmalar günümüz Kadıköyünde insan yerleşiminin MÖ 5000 - 3000 lerde henüz Marmara bir iç denizken başladığını gösteriyor. M.Ö 1000 yıllarında Fenikelliler Fikirite civarında yerleşerek Karhadon şehri kuruyorlar. M.Ö. 650 civarında Megaralılar önce Moda Koyu çevresine yerleşerek İzmit'e kadar olan bölgeyi hakimiyetlerine alıyorlar.

- M.Ö. 550 civarında Megaralılardan yeni bir gurup halk, Vizasin başkanlığında Körler Ülkesini arayarak bugünkü Sarayburnu civarına uluşup, buradan manzaraya hayran, karşı kıyıda oturanların ancak Körler olabileceği inancı ile buraya yerleşirler ve zamanla Bizansı kurarlar. Egenin iki kıyısından da Karadeniz sahillerine ulaşmak isteyen halklar için bu bölge daima stratejik önemi haiz. Bizansın kuruluşundan kısa bir süre sonra Egeden gelen Akalar Kalkedonu zaptettiler.
- M.Ö. 200 civarı Kalkedonyalılar ve Bizanslılar doğudan gelen Persler ve Fenikellilere birlikle karşı koymak zorunda kaldılar.
- M.S. 395 de Bizans Doğu Roma İmparatorluğunun başşehri oldu.
- M.S. 450 de Kalkedonyada Hıristiyanlık mezheplerindeki dogmatik ayrılıkların tescil edildiği 4. Konsil toplantısı yapıldı.
- M.S. 10. YY -13 YY a kadar Haçlı Seferleri bu bölgeyi kasıp kavurdu,talan etti.
- M.S. 1100 de Selçuklar Kalkedonu Anadolu Selçuklu Devletine kattı.

1299 - 1923 Osmanlı İmparatorluğunda Kadıköyde yerleşim

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu ve 1453 İstanbul fethi ile Kalkedon bu günkü Kadıköy ismini aldı. Evliya Celebi Seyyahatnamesine göre 17.YY da bu bölgede halk ticaretle iştigal ediyordu, 800 kadar mesken, yeldiğirmenleri, üzüm bağları vardı. Osmanlı imparatorluğunun daha geç dönemlerinde ve Tanzimat devrinde Kadıköy özellikle sadrazamların, paşaların, kumandanların ve hali vakti yerinde işilerin yazlık köşklerini inşa etmek için İstanbul'un en güzel bölgesi olarak gelişmeye başladı. Saray mensupları Yıldız, Dolmabahçe, Beylerbeyi semtlerindeki saraylarından çıkıp Kadıköyün Göztepe, Erenköy, Suadiye gibi mutena semtlerinde Osmanlı mimarisinin mutena örnekleri zarif köşklerde yaşamlarını sürdürmeğe başladılar. Böylece 19.YY da adı geçen semtlerde Barok stilden etkilenen klasik Osmanlı mimarisinin en mutena örneklerini teşkil eden çamlıklar içinde, misk kokan leylak, yasemin ve gül ağaçları ile çevrili beyaz köşkler, zarif villalar yaratıldı. Köşklerin etrafı bağlar ve meyva bahçeleri ile çevrili idi. O devirdeki seyrek nüfus, Kadıköy semtlerinde bu seyrek yerleşime imkan veriyordu. Osmanlı İmparatorluğunda Kadıköyün idaresi İstanbul Şehremanetine bağlıydı. 1869 dan itibaren Kadıköy, Üsküdar Sancağına bağlandı.

20. YY ortalarına kadar Kadıköy Marmaranın tertemiz sahillerinde deniz ve çam kokan havası,birbirinden güzel semtleri ile yeryüzünde cennetten bir köşe idi. Günümüzdeki trafik cehenneminin akla bile gelemeyeceği o günlerde Kadıköyde ulaşım faytonlar,tramvay,tren ve vapurla sağlanırdı. Özel araç ise ihtiyaç değil, büyük bir lüksüdü. Bu çevre dostu yaşam o günlerin en doğal etik davranış normu idi. Kadıköy Demiryolu 1.Dünya savaşıından kısa bir süre önce Alman “Kaiser” i Wilhelm’ in petrole erişmek sevdası ile Haydarpaşadan Bağdata demiryolu inşa ettirmeğe başlaması ile geldi. Bu demiryolu hattı Kadıköyün semtlerini birbirine ve Haydarpaşa Garından şehir hatları vapurları ile İstanbula bağladı. Gerek demiryolu işletmeciliği,gerekse düzenli vapur seferleri ile banliyölerin İstanbul merkeze bağlanması zamanla Kadıköyde sürekli yerleşmelere ve nüfus artmasına yol açtı. 19.YY da mevcut Osmanağa Mahallesi (merkez), Cafer Ağa Mahallesi (Moda) ve Koşuyolunda İbrahim Ağa Mahalleri dışında Göztepe, Erenköy,Suadiye semtleri daimi yerleşim bölgeleri haline geldi.

1. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi ile 13 Kasım 1918 günü savaşta kazanan İttifak Devletleri İstanbulu 1922 yılına kadar işgal ettiler. Tüm İstanbullular gibi Kadıköy halkı da düşman işgalinde çok ezildi. Kurtuluş Savaşının kazanılması ve Lozan Barışı ile 6 Ekim 1923 de İşgal Kuvvetleri İstanbulu terk ettiler. 29 Ekim 1923 de Cumhuriyetin ilanı,1930 da Kadıköyün ilçe olması,şehir idaresinde reformlar,1939–1945 2. Dünya Savaşı yıllarında tarafsız kalma Kadıköyde ekonomik ve sosyal yaşamın yeniden düzenlemesine yardımcı oldu. Kadıköy halkının sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi için hastaneler, okullar,iş yerleri açıldı. Halkın kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere sinemalar (Opera ve Süreyya Sinemaları), tiyatrolar (Reks Tiyatrosu), Fenerbahçede Hotel Belvü, Suadiyede Suadiye Oteli gibi müzikli lüks otel ve restoranlar açıldı.

Kadıköyün emsalsiz sahillerinde doğan plaj kültürü halkın sağlık kaynağı denizi doyaysıya yaşamasını, faunasız zengin Marmara Denizi halkın, ister varlıklı, ister varlıksız sofrasını her gün en leziz balıklarla donatmasını mümkün kıldı. Serpil Aydınlı: „1950 - 60 yıllarında Cadedebostan Plaj Gazinosunda mehtaplı yaz akşamları çam ve deniz kokan ıltemi hissederek ilham Gencerin piyanosunu ve Ayten Alpmanın caz şarkılarını dinlemek o günlerin yaşam kültürüne dahildi.

Ne yazık ki bu gün aynı mevkide yer alan bir market zinciri şubesi ve koca bir otupark Kadıköylülerin post modern yaşam zevkine hayretle bakıyor. O emsalsiz coğrafyayı yaşamış kuşaklar, o berrak çevrenin mümkün kıldığı yaşam kalitesinin ve yaşam kültürünün yok olmasını üzüntü ile gözlemliyorlar.

Kadıköy nüfusunun artışıında ulaşımın gelişmesinin yanı sıra, iç ve dış göçmen kafilelerinin etkisi de büyü. 19.YY Osmanlı Rus savaşı sonrası gelen göçmen kafilelerinin demiryolu hattı boyunca yerleştirilmesi buralarda nüfus yoğunlaşması sonucunu getirirken, 1950 li yıllarda Bulgaristandan kaçan Türklar Göztepe,ÇiftHAVUZlarda,Bağdat Caddesi ile Cavit Paşa Sokak arasında kalan ve çocukluğumu geçirdiğim, ileride son derece değerlenecek mahallelere arazi ve ev verilererek yerleştirildiler. Kadıköyün yeni sakinleri buralarda, ön bahçesinde güller, arka bahçesinde domates yetiştirdikleri 1,2 katlı villalar inşa ettiler. Zaman içerisinde bu şirin evler de, burjuvazinin şahane köşkleri ve villaları gibi ortadan yok oldular.

1960 dan sonra daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak için Anadolu çiftçisinin yoksul bölgelerden batıya bağlattığı durdurulamaz göç, Almanyaaya ulaşamadıkça asırlardır taşı toprağı altın bilinen İstanbulda sonlandı. Böylece İstanbulun nüfusu 20 yıl içinde 1,5 milyondan 10 milyona yükseldi. İstanbulluların gözdesi Kadıköy de bu iç göçden nasibini yeterince aldı. Arsa fiatları aniden inanılmaz derecede yükseldi. Kadıköyün gözlerini para hırsı bürümüş paşazade mirasçıları atalarının muhteşem köşklarini, çamlıklarını, bağ ve bahçelerini innaatçıların kazma kürek yıkımına teslim ettiler. Böylece Kadıköyde Göztepe, Erenköy ve Suadiyenin parselasyona uğrayan şiişsel çamlıklarında, gül ve sümbül bahçelerinin, bağlarının yerine 18, 20 katlı, aralarındaki daracak geçitlere güneş ve hava girmeyen her türlü estetikten uzak şahıhüllerine binalar dikildi. Arazi dar gelmeye başlayınca bu kez de Marmaranın ipek kumsallı görünümlere beton dökecek denizden yer kazandı.

İnsan eliyle değiştirilen topoğrafya, bitki örtüsü, iklim ve yeni mekanların yarattığı yeni yaşam koşullarında hayata gözlerini açan genç kuşaklarını kendi yaşam kültürlerini yaşama mücadelesindeler. Sabahları çlgın minibüs ve dolmuşların cehennemi trafiğinden sıyrılıp Boğazın çifte köprülerinden iş yerlerine, okullarına ulaşmak ve sekiz saat sonra aynı macera ile uzun kuyruklarda bekleyerek eve dönmek. İşte modern zamanların Kadıköyünün yaşam tarzı.

SAHILYOLU

Kadıköyün büyüyen trafik sorunlarının bir kısmını sahil şeridinde taşımak gibi bir düşünce ile 1985-1990 yıllarında Kadıköy merkezden başlayarak Maltepeye kadar kıyı şeridine beton dökdüldü ve denizden yaklaşık 1.000 000 m² yer kazanıldı. Tabiatın yarattığı o muhteşem körfze ve koylardaki emsalsiz plajlar dökülen beton altında can verdi. Kıyılar süsleyen minyatür yapılar tüm özelliklerini kaybederek günümüzde önünden yoğun trafiğin açtığı karbon monoksit soluyan meskenlere dönüştü. Sahil yolu yarım metre yükseklikteki yaya kaldırımları ile (arabalar park etmesini) yaşlıların, özürülilerin tirmanamayacağı bir hale geldi. Kalamış Koyu bir yat limanına dönüştü, “Bir tatlı Huzur Almaya Geldik Kalamışdan” eski plaklarda kaldı. Fakat artık Miami sahil yolu ile rekabet edecek, koşu şeritli, çocuk bahçeli bir gezinti yolumuz var.

BAĞDAT CADDESİ

Sahil şeridinden 500 m. kuzeyde denize paralel uzanan Bağdat Caddesi, her iki kaldırımında da dünyanın önlü moda merkezlerinin şubeleri, şık butikler,Divan, Mado gibi kafeler, restoranlarla Kadıköylülerin çok sevdiği bir alış veriş ve gezinti caddesi. Fakat 21. YY ın gittikçe artan ve tek yönlü de olsa sıkışan trafiğini kaldıramayacak duruma geldi. Burada binaların arasında oldukça sıkışık konumda olsa da Cadedebostan Kültür Merkezi sinemaları, galerileri, kütüphanesi, konferans ve konser salonları ile Kadıköylülerin çok sevdiği bir ortam. Göztepe Parkı ve Mazharbey caddesindeki Özgürlük Parkı da çevrede yaşayanların yeşillik özlemini dindiren vahalar.

MODA

Kalamış Koyunda bir yarım ada olan Moda, batıda İstanbul silüetine, doğuda Fenerbahçeye bakan inanılmaz manzarası ile dünyanın nadide güzelliklerinden biri. Mehtaplı gecelerde Fenerbahçe Silüetinin arkasından doğan ayın altın ışıklarını Kalamış Körfezinin dalgalarında seyretmek bir mutluluk. Sakin yaz ikindilerinde mavi Marmaraya uzanmış adalarının uyuyan güzelliği sanki bir rüya. Moda Burnunun batısında gurup vakti güneşin inanılmaz güzellik ve renklerdeki son ışıklarının gittikçe koyulaşan dalgalarda erimesi, bir çok ressam, şair ve besteciye ilham veren inanılmaz bir tabiat güzelliği. Dik yamaçlı Moda Burnunda yer alan bir çok çay bahçesi ziyaretçilerine bir demli çayla bu güzellikleri sunar. Çay değil de birayı tercih edenler de Koço da sohbet dalyor. Ünlü Moda Deniz Kulübü de seçkin ziyaretçilerini burada misafir ediyor. Eski Moda İskeleyi Rihtımı da başarılı bir restorasyonla denizle içiçe bir mekana dönüştürüldü. Maalesef güzel ahpşap köşklerden birçoğu burada da aşırı yapılanmaya kurban oldu.

FENERBAHÇE VE KALAMIŞ

Tarihi deniz feneri ile ünlü Fenerbahçe yarımadası, Kalamış koyunun doğusunda deniz ve yeşilliğin ucağaştığı bir dinlenme alanı. Çelik Gülersoy restorasyonundan sonraki yıllarda bu civara eski Fenerbahçe Plajının keyfini hiç de anımsatamayan beton rihtımlı bir plaj tesisi yapıldı. Fenerbahçe, tarihi çnarları altında sessiz kahveleri, restoranı, güzel manzaralı piknik köşeleri ile Kadıköy trafiğinden bunalan halka huzur ve dinlenme sunan bir tabiat köşesi.

FENERYOLU, GÖZTEPE, ERENKÖY, SUADIYE, BOSTANCI

Bağdat Caddesi ile Sahil Yolu arasında kalan ve Fener yolundan Suadiyeye kadar olan bölge, Kadıköyün eğitim, ekonomi ve sosyal açıdan şanlı nüfus gurubunun yoğun olduğu bir alan. Bu bölge de aşırı yüksek yapılanmadan rahatsız. Bostancı Çamaşırcı Deresi, Kadıköy ile Maltepe İlçesi arasında tabii sınır. Çamaşırcı Deresi yatığında, denize 300 m. mesafede yüksek residanslar inşa edilmiş düşündürücü. Bostancı Kadıköyün deniz ve kara ulaşımında çok önemli bir düğüm noktası. Bostancı iskeleyi, Yalova ve Ada vapurları ile Adaların Bostancıya, dolayısıyla karaya bağlantısını sağlamakta. 2009 sonunda Ada Vapurlarının kaldırılması , Adalar ve Kara arasındaki ulaşımın motorlara bırakılması halkı pek mutlu etmedi. Bostancı Deniz Otobüsleri İskesinden kalkan Gemiler ise Kadıköyü Aşa, Marmara adalarına, Tekirdağı, Bandırma, İzmit ve Yalovaya bağlamakta. Bostancı, dolmuş ve otobüs terminalleri, banliyö ve ekspres trenlerin durduğu Bostancı ren İstasyonu ile Kadıköyün kara trafiğinde çok önemli bir düğüm noktası.

HAFİF ENDÜSTRİ VE GECEKONDU BÖLGELEİNİ

Kadıköy E-5 ve TEM Otoyolları arasındaki bölgede ekonomik açıdan yetersiz halk, imar izni olmaksızın gecekondu statüsünde tek ve çok katlı meskenler, iş yerleri, imalathaneler ve atelyeler inşa ederek bu bölgeye yerleşti. Bölgede alt yapı, okul ve sağlık ocağı bulunması, Kadıköy Belediyesi gönüllü çalışma guruplarının ana çocuk eğitimi, danışma ve yetiştirme faaliyetleri, yakında büyük hastaneler ve iş merkezleri bulunması, ulaşım kolaylıkları bu mntıkada infrastrüktürün hızla iyileşmesini ve nüfus artışı hızlandırdı. İş alanlarını da kendi yaratmakta çalışan bir nüfus yoğunluğu meydana geldi. Halk kendi imalathanelerinde üretiyor veya E-5 in güneyinden sahil kesimine kadar olan bölgede yaşayan nüfusun ihtiyacı olan muhtelif hizmet sektöründen geçimini temin ediyor. E-5 Karayolu üzerinde yer alan Bauhaus, Carrefour ve Capitol gibi cazibe merkezleri de tüketiciyi bu yöne çekmekte. 2009 itibarıyle Ataşehirin müstakbil bir ilçe olarak Kadıköyden ayrılması Kadıköy nüfusunda 200.000 kişilik bir eksilmeye sebep oldu. 2010 da Kadıköy nüfusu yaklaşık 550.000 kişi.

Sergi Projesi ve Metinler

Serpil Aydınlı

Kadıköy e. V. Kardeş Şehir Derneği

Sergi Desteği

CKM

✉ serpil@aydinli.net

📧 serpil.aydinli.org

✉ info@ckm.gen.tr

🌐 www.ckm.gen.tr